بەش: سریانی

کۆلێژ: کۆلێژی پەروەدە

زانکۆ: سەلاحەددین – هەولێر

بابەت: کوردناسی گشتی

پەرتووکی کۆرس سیمستەری دووەم – (قۆناغی یەکەم -)

ناوی مامۆستا : پ.ی.د.ئاسۆ عبدالرحمن کریم بابان

ساڵی خوێندن: 2023-2024

پەرتووکی کۆرس

کوردناسی گشتی	
پ.ی.د.ئاسۆ عبدالرحمن کریم	
زمانی کوردی / پەروەردە	
ئیمێل aso.baban@su.edu.krd: **ژمارەی تەلەفۆن (بە پێی ئارەزوو):**	
کود: 0101EdA	
تیۆری :3 کاتژمێر لە هەفتەیەکدا **پراکتیك :-**	ەک
پێنج ڕۆژ لە هەفتەیەکدا**هەموو رۆژەکانی دەوام لە بەش ئامادە دەبم بەمەبەستی وانەوتنەوە وسەرپەرشتی قوتابیانی پۆلی چوارەم لە پرۆژەی دەرچوون ،**	
*** لە سالّی (2004-2005) بڕوانامەی بەکالۆریۆسم لە زانکۆی سەلاحەدین کۆلێژی پەروەردە/ بەشی کوردی بەدەستهێناوە .** *** لە سالّی (2008) بڕوانامەی ماستەرم لە زمانی کوردی بە دەستهێناوە** **لە سالی (2019) بروانانەی دکتوارم بە دەست هیناوە**	
کورد، (کوردۆلۆجی)، کوردناسی، مێژووی کۆن – ئیسلامی –نوێ ، ڕەچەڵەکی کورد، جوگرافیا، ئایین، زمان، پەیوەندیکردن، خێزانە زمان، دیالێکت، شێوەزار، ئەدەب، ڕێبازە ئەدەبییەکان، کلاسیک، ڕۆمانستیك، ڕیالیزم، ڕۆژنامەگەری .	
ویژینەوەزانستیەکاندەگرێتەوەکەلەسەرهەموولایەنەکانیژیانیکوردوەك (زمان , ئەدەب , جوگرافیا ، مێژوو , ئاینوکلتورو...هتد) **اندنیکورد.**	

رانستیبۆلێکۆڵینەوەلەکوردوەکنەتەوەوخاکیکوردستانوەکولاَتدەردەکەوێت،

نەتەوەکانیدونیاکەخاوەنیخەسڵەتوتایبەتمەندینەتەوایەتیخۆیەتیوجیاوازەلەنەتەوەکانیترلەڕووینەژادوزمانوکلتورونەریتەوە،

وردزانیاریڕاستوپوختلەسەرئەمبابەتەبزانێتبەئامانجیگرێداناتاکیکوردبەنەتەوەوخاکیخۆیکەتایبتەبەخۆیوجیاوازەلەهەموونەتەوەکانیتر.

وازلەهەربابەتێکیتربەپێویستیەکیگرنگیهەمیشەی دابنرێودەبێتلەهەموکۆلیژوبەشەجیاجیاکانیزانکۆکانیهەرێمیکوردستانبخوێندرێت.

ەتانەیە کە لە بارەی گەلی کوردەوە روونەکراونەتەوە، لێرەدا روونتر دەکرێنەوە و قوتابیان و خويَندکارانیان پێ ئلشنا دەکرێ

یری گشتی دەبێ

ی،کە ناحەزانی نەتەوەی کورد دژی کوردییان نوسیوە و نابابەتییانە لە بەرژەوەندی خۆیان ڕاستییەکانیان شێواندووە .

وێندکارانی غەیرە کورد، بە ڕیشە و ڕەچەڵەکی کورد و سەربەخۆی زمانی کوردی و داب و نەریت و شێوازی بیرکردنەوە و

ن بە سامانی دەوڵەمەندی کەلتوور و کەلەپوور و جوگرافیا لایەنە جیاجیاکانی ژیانی نەتەوەی کورد و نەژاد و مێژوو و زمان و

اران لەو حەقیقەتەی کە کورد نەتەوەیەکی خاک دابەشکراوی بێ قەوارەیە و بە درێژایی مێژوو توشی قڕکردن و ڕاگواستن و
امەی نەتەوەیی بۆتەوە .

نە ، کە کوردیش خاوەنی زمانێکە لە ئاستی زمانەکانی دیکەی دنیادایە لە ڕووی سروشت و پێکهاتەوە ، هەوڵ بدا بۆ پێشخستنی
زمانی کوردی لە نووسین و داهێنانەکانیدا.-

یە ، لەوانە

ستای بابەت لە هۆلی دیاریکراودا ئامادەبێت .

ابەتەکە بکات . ێنێتەوە . ەشداری بکات لەو تاقیکردنەوانەی کە لەلایەن مامۆستای بابەتەوە دیاریدەکرێت . ەوە لە کاتی دیاریکراو
ەهێنری بۆ گەیـ شتن بەئامانجەکان و گەیاندنی زانیارییەکان بۆ قوتابی وەکو رێگای ئامادەکاری،کە تیایدا بابەتەکان بە قوتابیان دەدرێ لەگەڵ ی وەکو ڕێگای گفتوگۆ و پر سیار و وەڵام (سوأل و جواب) لەپێناو دەوڵەمەندکردنی بابەتەکەو با شتر گەیاندنی زانیارییەکان. بەکارهێنانی تی بابەتی وانەکەو بوونی سەرچاوە و هۆکاری پێویستی بەردەست دەگۆڕێ.
گای ئەنجامدانی کویز و لێپرسینەوەی ڕۆژانە لە بابەتەکە و ئەنجامدانی تاقیکردنەوەی وەرزی دەبێ کە لە تێکڕای ی دەبێ.

Course Book

16. لیستی سەرچاوە

1- د. وریا عومەر ئەمین، ئاسۆیەکی تری زمانەوانی.
2- عەبدولوەهاب خالد، زمان و زمانڤانی.
3- د. رەفیق شوانی، زمانی کوردی شوێنی لەناو زمانەکانی جیهاندا.
4- د.رەفیق شوانی، چەند بابەتێکی زمان و رێزمانی کوردی.
5- پ د فریدریش موولێر ، پ د ئەلبێرت سوسێن، پ د هۆگۆ مەکاس، وە رگێڕانی لە ئەڵمانیەوە: د. حەمید عەزیز، زمانی کوردان چەند لێکۆڵینەوەیەکی فیلۆلۆجی زمان.
6- بیهزاد خۆشحاڵی، و: مستەفا غەفور، فیلۆلۆجیای زمانی کوردی و مێژووی کوردستان.
7- کۆڕی زانیاری کورد، بەرکوتێکی خەرمانی کوردناسی لە ئەوروپا.
8- د. ئەورەحمانی حاجی مارف، فەرهەنگی زمانناسی.
9- محەمەد مەعروف فەتاح
10- محەمەد ئەمین هەورامانی، مێژووی رێبازی زمانی کوردی.
11- میهردادی ئێزیدی، چەردە باسێك لەبارەی کوردانەوە.
12- سەعید مەموزینی، بەرکوڵێك لە مێژووی کورد و کوردستان.
13- عەبدولڕەحمانی قاسملۆ ، کوردستان و کورد.
14- محەمەد ئەمین زەکی بەگ، خولاسەی تاریخی کورد و کوردستان.
15- قەیس کاکل تۆفیق، جۆرەکانی رستەو تیۆری کردە قسەییەکان، نامەی ماستەر.
16- عەلائەدین سەجادی، مێژووی ئەدەبی کوردی.
17- د. مارف خەزنەدار، مێژووی ئەدەبی کوردی.
18- شەرەفنامە، شەرەفخانی بەتلیسی، هەژار کردوویەتی بە کوردی.
19- د. کەمال مەزهەر ئەحمەد، چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی گەلی کورد.
20- د. ئارشاك پۆلادیان، و:ئازاد عوبێد سالح، کورد لە سەرچاوە عەرەبییەکاندا.
21- د. شوکریە رەسول، ئەدەبی کوردی و هونەرەکانی ئەدەبی کوردی.
22- د. عەلی عەبدولوافی، و: د. ئیبراهیم عەزیز، زانستی زمان.
23- محمد معروف فتاح، زمانەوانی.
24- عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ،ئەدەبیاتی نوێی کوردی.
25- ئەحمەد سالار،ڕێبازە سەرەکییەکانی ئەدەب و هونەر.
26- سدیق بۆرەکەیی،مێژووی وێژەی کوردی.
27- خورشید ڕەشید ئەحمە،ڕێبازی ڕۆمانتیك لە ئەدەبی کوردیدا.

ناوی مامۆستای وانەبێژ	17. بابەتەکان
د. ئاسۆ عبدالرحمن کریم **(3) کاتژمێر لە هەفتەیەکدا**	**یەکەم / بەشی جوگرافیا** – ڕوونکردنەوەی کۆرسبووک –دەروازەیەک بۆ کوردستان 1- زاراوەی کوردستان 2- شوێن (پێگەی جوگرافی) 3- شوێنی ئەسترۆنۆمی 4- سنوور و ڕووبەر و شێوە تایبەتمەندی سروشتی کوردستان 1- بەرزی و نزمی (تۆبۆگرافیا) 2- ئاو و هەوا 3- دەرامەتی ئاوی تایبەتمەندی مرۆی کوردستان 1- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی پێکهاتە 2- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی ژینگە 3- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی قەبارە ژیانی ئابووری لە کوردستاندا 1- کشتوکاڵ 2- سامانی ئاژەڵ 3- پیشەسازی و کانزاکان

4- گەشتوگوزار **دووەم / مێژوو** یەکەم: تەوەرەی مێژووی کورد لەبابەتی کورد (کوردناسی) أ- ناوی کوردو کوردستان 1- کوردناسی چەمک و واتاکەی 2- وشەی کورد (ڕیشەیی و مانای) 3- زاراوەی کوردستان لەسەرچاوەکاندا ب- مێژووی ڕیشەی نەژادی کورد 1- نەژادی کورد لە دیدی ڕۆژهەڵاتناسان 2- نەژادی کورد لە دیدی مێژوونوسانی کورد و غەیرە کورد ج- دانیشتوانی کۆنی کوردستان 1- هۆزەکانی کۆنی کورد 2- مێژووی شارستانیەتی کۆنی کورد دووەم: سەرەتاکانی پەیوەندی کورد بەئاینی ئیسلام • جابانی کورد • فەتحکردنی کوردستان لەسەردەمی خەلیفە عومەری کوری خەتاب • باررودۆخی کوردستان لەسەردەمی خەلافەتدا - میرنشینە کوردیەکان لەسەردەمی عەباسیدا - چەند لایەنێکی شارستانیەتی کورد لەسەردەمی ئیسلامیدا - دەوڵەتی ئەیوبی و ڕۆڵی ڕابەرایەتی سەلاحەدینی ئەیوبی	

- ڕۆڵی شارستانی زانایانی کورد لە مێژووی ئیسلامیدا سێ یەم: مێژووی نوێ و هاوچەرخی کورد - سەرهەڵدان و بوژانەوەی میرنشینە کوردییەکان - هۆکارەکانی ڕوخانی میرنشینە کوردییەکان - کوردستان لەململانێی ولاتانی هەرێمیدا - هەندێ لایەنی پڕشنگداری شارستانیەتی میرنشینەکان - بزاڤ و شۆرشە کوردییەکان لەسەدی نوزدە و بیستدا - کورد و بزاڤی ڕێکخراوەیی لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستدا کورد لە کۆنگرە و پەیماننامە نێودەوڵەتیەکاندا - کۆماری کوردستان لە مەهاباد - باشوری کوردستان لەشۆرشی 14تەموزی 1958 تا کو نسکۆی شۆرشی 1975 جینۆساید **سێیەم / زمان** 1- زمان و گرنگی زمان و جۆرەکانی زمان (پێناسەی زمان لە ڕوانگەی زمانەوانی دەروونی و کۆمەلایەتی و گرنگی زمان و و جۆرەکانی زمان (نوسراو،جەستەیە) 2- تایبەتییەکانی زمان (زمان ڕەفتارە – زمان دەنگە – زمان سیستەمە- زمان تایبەتە بەمرۆڤ – زمان هێمایە – زمان داهێنانە) 3- گریمانەکانی پەیدابوونی زمان	

(بۆچوونی ئایینی-بۆچوونی ڕێکەوتن – بۆچوونی بانگ و قیژە – بۆچوونی بزاوتن – بۆچوونی پەیوەندی) 4- خێزانە زمانییەکان (هیندۆ ئەوروپی – سامی و حامی – تۆرانی)، هاوبەشی زمانی کوردی و هیندۆئەوروپی. 5- مێژووی زمانی کوردی و قۆناغەکانی (قۆناغی کۆن – قۆناغی ناوەند – قۆناغی شێوەزار – قۆناغی نوێ) 6- زارەکانی زمانی کوردی و شوێنی جوگرافی (زار – تایبەتمەندی زار – جۆرەکانی زار – زارەکانی زمانی کوردی) 7- زمانی ستاندەرد و هۆکارەکانی دروستبوونی (زمانی ستاندەرد،شێوەی دروستبوونی (ئایینی – سیاسی – ئەدەبی بەرز)، هۆکاری نەبوونی ستاندەرد لە زمانی کوردیدا) . 8- ڕێنووسی زمانی کوردی و گرفتەکانی پیتەکانی زمانی کوردی – گەشەی نوسین – نوسینی نمونەیی – جۆرەکانی ئەلفوبێ – گرفتەکانی ڕێنوسی کوردی) 9- پلانی زمان و سیاسەتی زمانی (زمانی دایک و پارێزگاریکردن لێی –گرنگی نەتەوایەتی زمانی دایک، ڕۆڵی نەرێنی زمانی بیانی لەسەر زمانی دایک – پلانی زمان – زمان و ئاسایشی نەتەوەیی) 10- ململانێی زمانی بێگانە لەگەڵ زمانی کوردی (چەمکی ململانێ، قۆناغەکانی ململانێ، کارتێکەرەکانی سەر ململانێ)	

	- گەشە و گۆڕانی زمانی (چەمکی گۆڕان – بنەماکانی گۆڕان – هۆکارەکانی گۆڕانی زمان – ئاستەکانی گۆڕانی زمان) 12- زمان و کەلتوور (ڕەنگدانەوەی کەلتووری کوردی لە زماندا : ڕێزگرتن – پێکەوە ژیان – تەبایی – مرۆڤدۆستی ...هتد) **چوارەم / لێژنەی ئەدەب** یەکەم - مێژووی ئەدەبی کوردی دووەم- ڕۆژنامەگەری کوردی أ- ئەدەبی فۆلکلۆر (-پێناسەی فۆلکلۆر – گرنگی و بەهای فۆلکلۆری کوردی و رۆلی لە بونیادی شارستانی کورددا- بەشەکانی فۆلکلۆر (ئەفسانە –داستان – هەقایەت – پەندی پێشینان – مەتەڵ- -گۆرانی و هۆنراوە، ...هتد (هێنانەوەی نمونە بۆ هەریەکێکیان) . ب- ئەدەبی نوسراو (شیعر –پەخشان) 1- شیعری کوردی (قۆناغەکانی شیعری کوردی) یەکەم / شیعری کلاسیکی کوردی (شێوازی شیعری کلاسیکی کوردی لە ڕووی ڕوخسار و ناوەرۆکەوە) قوتابخانەکانی شیعری کلاسیکی کوردی

- ئەدەبیاتی لوڕی : کورتەیەکی مێژووی دەربارەی باباتاهیری هەمەدانی و نمونەی شیعری - ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو : کورتەیەک دەربارەی ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو، نمونەی شیعری مەلای جزیری ئەدەبیاتی کرمانجی خواروو، قوتابخانەکەی سێ کوچکەی بابان و نمونەی شیعری نالی دووەم / شیعری نوێی کوردی - شیعری رۆمانتسیزمی کوردی - مێژووی سەرهەڵدانی شیعری نوێ و هۆکارەکانی نوێبوونەوە - تایبەتمەندێتی شیعری رۆمانسیزمی کوردی و جیاوازی لەگەڵ رۆمامسیزمی ئەوروپی - چەند نمونەیەکی شعری (گۆران وەک نمونە) سێیەم / شیعری هاوچەرخی کوردی (لە بزوتنەوەی ڕوانگەوە تا دوای ڕاپەرین) لە ڕووی روخسار و ناوەرۆک و تایبەتمەندییەوە . پەخشانی کوردی _ مێژووی سەرهەڵدانی پەخشانی کوردی و هێنانەوەی نمونە لە نێو (دەقە کۆنەکان بە نمونەی سەرەنجام و میسحەفا رەش و جیلوە، ئاقییە نامە، مەولودنامە، مەلامەحمودی بایەزیدی، ئەحمەدی خانی ...هتد) . هونەرەکانی پەخشانی کوردی : (هەقایەت – پەندی پێشینان – قسەی نەستەق – مەتەڵ – وتار – خوتبە – سەرگوزشتە – نامە – راگوزاری – چیرۆک – رۆمان – دراما) زۆر بە چری باسی	

	هەریەکەیان بکرێت و نمونەیان بۆ بهێنرێتەوە) . یان دەتوانێت تەنیا جەخت لەسەر ئەم سێ هونەرەی خوارەوە بکاتەوە : – چیرۆکی کوردی – درامای کوردی – رۆمانی کوردی تێبینی : (مامۆستای بابەت دوای دیاریکردنی هونەرەکانی پەخشان، باشتر وایە جەخت لەسەر ئەو سێ هونەرەی سەرەوە بکاتەوە، بۆ نمونە لە بابەتی چیرۆکی کوردیدا باسی ئەمانە بکات : – مێژووی سەرهەڵدانی صیرۆکی کوردی – تایبەتمەندێتی چیرۆکی کوردی – شێوازی چیرۆکی کوردی بە پێی قۆناغەکانی چیرۆکی کوردی لە رۆمانیشدا بە هەمان شێوە : – مێژووی سەرهەڵدانی رۆمانی کوردی – قۆناغەکانی رۆمانی کوردی لە درامادا : – هونەرەکانی درامای کوردی (شانۆ – تەلەفزیۆن – سینەما – رادیۆ) . – مێژووی سەرهەڵدانی شانۆی کوردی، وەک دەقی نوسراو – نەک نمایش و هونەری نواندن – تایبەتمەندێتی شانۆی کوردی (جەختکردنەوە لە سەر ناوەرۆک) .

	تيَبينى / دياريكردنى كاتى تاقيكردنةوةى وةرزى بة ئارةزووى مامؤستاى بابةت دةبيَت .
	18. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)

19. تاقیکردنەوەکان

پرسیارەکانی ئەزموونەکان گشتگردەبن و شێوازی پرسیارەکان لە روونکردنەوە و جیاوازی و هەڵە وراست هەروەها هۆ دەبێت

لە سەرەتای ساڵەوە تا کۆتایی ئە نجامدانی (3) تاقیکردنەوەی مانگانە ئە نجام دەدرێت، جگە لە چالاکی دیکە

پرسیارەکانی ئەزموونەکان گشتگردەبن و شێوازی پرسیارەکان لە روونکردنەوە و جیاوازی و هەڵە وراست هەروەها هۆ دەبێت

لە سەرەتای ساڵەوە تا کۆتایی ئە نجامدانی (3) تاقیکردنەوەی مانگانە ئە نجام دەدرێت، جگە لە چالاکی دیکە

1. دارشتن: لەم جۆرەتاقیکردنەوەیە پرسیارەکان زۆربەی بە وشەی وەک روون بکەوە چۆن...؟
هۆکارەکان چی بوون...؟ بۆچی...؟ چۆن...؟ دەستپێدەکات.
لەگەڵ وەڵامی نموونەییان
نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت

2. راست وچەوت: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە رستەیەکی کورت دەربارەی بابەتێک دەستەبەردەکرێت وپاشان قوتابی بە ڕاست یان چەوت دادەنێت. نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت.

3. بژاردەی زۆر: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە ژمارەیەک دەستەواژە دەستەبەردەکرێت لە ژێر رستەیەک وپاشان قوتابیان دەستەواژەی راست هەڵدەبژێرێت. نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت.

20. تێبینی تر

21. پێداچوونەوەی هاوەڵ